

Udstillingsprojektet i Rundetaarn

Af Karsten Fledelius

I 324 besluttede kejser Konstantin I sig for at ombygge byen Byzantion. Den skulle være en ny, strålende juvel i imperiet – på linje med Rom, som gennem århundreder havde været kejserdømmets betydeligste by. Den nye hovedstad i kejserriget, Konstantinopel, markerede starten på en enestående civilisation, som udfoldede sig på grænsen mellem Europa og Asien gennem mere end 1000 år og som stadig påvirker os den dag i dag.

Konstantin I tillod sine undersåtter at dyrke den kristne gud i fuld åbenhed. Selv var han efter alt at dømme ikke kristen, før han på dødslejet i 337 blev omvendt. Han lod sig tvært imod afbilde som solgud på toppen af en brændt søjle – et af de kunstværker, som udstillingen i Rundetaarn tager afsæt fra.

Gennem de følgende 1000 år oplevede Byzans en blomstring, som især har sat sig spor i kunsten og arkitekturen, men også udfoldede sig i andre videnskaber som teologi, statsforvaltning og jura. Rigdommen medførte dog også opstande og krige, og Det store Skisma i 1054, som definitivt skabte et brud mellem den øst- og den vestromerske kirke, blev begyndelsen til enden for det kristne kejserdømme i Byzans. I 1204 blev Konstantinopel erobret af korsfarere, og selvom de byzantiske kejsere tog byen tilbage i en kort periode, bukkede den i 1453 under for den osmanniske sultan, Mehmet II.

Byens historie bliver på den måde også fortællingen om det bedste og det værste i kristenhedens historie. Måske er det derfor, at Byzans i så mange år har optaget fagfolk og specialister. Tanken med udstillingen er, at også helt almindelige mennesker uden særlige forudsætninger skal få et indblik i en kultur, der også er en del af vores egen fortid, og som på mange måder stadig har indflydelse på os i dag.

Politik og sanselighed

Byzans repræsenterer skønhed og sanselighed. Derfor spiller udstillingen på alle sanser. Midt i det hele står en byzantinsk kirkemodel med lytteposter, hvor man kan høre byzantinsk musik og få en oplevelse af stemningen i de store katedraler. Det er også her, i centrum, at man finder et helt særligt klenodie: Ørnetæppet er det silkeklæde, som Knud den Hellige blev svøbt i ved helgenkåringen i Odense i 1101. Undersøgelser har bekræftet, at det er et byzantinsk arbejde erhvervet af kong Erik Ejegod.

Kong Knud var ikke overdrevent from, og årsagen til hans helgenkåring var rent indenrigspolitisk. Erik Ejegod, der blev konge få år efter, drog fordel af den hungersnød, der hærgede Danmark i årene efter Knuds død, mens broderen Oluf regerede. Den blev tolket som guddommelig vrede over drabet

på kongen, og ved at sikre Knuds helgenkåring fremstod Erik således som den, der kunne genskabe retfærdigheden efter Guds vilje.

Det var pave Paschalis II, som gav tilladelse til den offentlige dyrkelse af Knud, og den døde konge blev skrinlagt ved en ceremoni i år 1100 – altså omsorgsfuldt svøbt i blødt, byzantinsk silke. Og måske var det ikke blot et tilfældigt stykke stof fra et marked, som blev valgt til at skærme den helliges jordiske rester. Erik Ejegod besøgte nemlig kejser Alexios Komnenos i Konstantinopel på sin pilgrimsfærd nogle år senere. Det fortæller os, at Konstantinopel på dette tidspunkt repræsenterede en betydningsfuld magt, som den danske konge lagde vægt på at stå sig godt med.

Byzans i Danmark

Udover det centrale kirkerum består udstillingen af montrere med byzantinske og byzantinsk inspirerede genstande, som befinder sig i offentlige og private danske samlinger. Nogle af dem har aldrig været udstillet før, og der er derfor en enestående mulighed for at få et indblik både i kejserrigets egen kultur og i de påvirkninger, der flød fra Byzans ud over hele den kendte verden.

Også i Danmark er indflydelsen tydelig på eksempelvis bygningskunst og fæstningsarkitektur. Den byzantinske kirkearkitektur, der bruger det græske kors som grundform, kan studeres i kirkerne, og Kalundborg Kirke er bygget således op. Bygherren var Esbern Snare, der stod i spidsen for danske korsfarere, der drog til Jerusalem for at befri byen fra de vantro i 1192 – netop den periode, som mange danskere kender fra Jan Guillous bøger om Arn. Desværre kom Esbern og de øvrige danske riddere for sent til at være med i korstoget, som sluttede netop, da danskerne når frem. Esbern var en af de heldige, der nåede hjem i live efter de mange strabadser, og han har altså bragt inspirationen med sig hjem fra den ortodokse kirkearkitektur.

Byzantinsk kunst fandt dog på alle områder vej til andre lande. I musik og mosaikker genfinder vi påvirkningen fra Byzans, og selv nutidige danske billedkunstnere lader sig til stadighed inspirere af den gamle civilisation. Kunstneren Peter Brandes er en af de nulevende danskere, der har ladet sig inspirere af både teologien og fortællingerne fra Byzans, og han præsenterer egne arbejder i forbindelser med udstillingen.

Formidling

I disse år opleves en stor interesse for den byzantinske civilisation, for eksempel har der både i 2002 og i 2004 været store udstillinger i Tyskland, og senest har der været en meget ambitiøs udstilling på Royal Academy i London (25.10.2008-22.03.2009). Udstillingen Byzantium 330-1453 var et tilløbsstykke, og den viste en stor interesse for Byzans, hvilket også afspejles i den danske presse, som bragte flere store og grundige artikler om udstillingen i London.

I tilknytningen til udstillingen, forventeligt i februar, udkommer bogen "Arven fra Byzans", skrevet af nationalkomiteens medlemmer og andre forskere med professor Øystein Hjort som redaktør. Den udgives på forlaget SFINX (Århus).